

УДК 332.62(477.7):339.9

Решетнікова О. С.

аспірант

Національної академії державного управління
при Президентові України

Reshetnikova O. S.

Postgraduate

National Academy for Public Administration
under the President of Ukraine

КРЕДИТИ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК ОДНЕ З ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ У СФЕРІ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ

CREDITS OF INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTIONS AS ONE OF THE SOURCES OF FINANCING OF ENERGY EFFICIENCY INVESTMENT PROJECTS IN THE SPHERE OF CENTRALISED HEAT SUPPLY

Анотація. У статті досліджено кредитну діяльність провідних міжнародних фінансових організацій (МФО) в Україні, розглянуто умови та особливості надання кредитів МФО суб'єктам господарювання у сфері теплопостачання для фінансування інвестиційних проектів. Проаналізовано проблеми щодо залучення та повернення кредитних ресурсів. Запропоновано шляхи вирішення наявних проблем, зокрема, надано рекомендації в частині вдосконалення чинної нормативно-правової бази, якою регламентуються питання залучення коштів МФО на реалізацію інвестиційних проектів.

Ключові слова: міжнародні фінансові організації, кредитні ресурси, теплопостачання, енергоефективність, інвестиції, інвестиційні проекти.

Вступ та постановка проблеми. Економіка України є сьогодні найбільш незахищеною від ринкової кон'юнктури, яка склалася під тиском не лише економічних, але й політичних факторів. Наслідком цього є глибока фінансова та економічна криза, що проявляється через такі негативні тенденції, як спад виробництва, загальні неплатежі, зростання державного боргу та дефіциту державного бюджету, масштабне безробіття.

Не менш складною є ситуація і в окремих галузях економіки, зокрема, у сфері теплопостачання міст. Відсутність в Україні впродовж останніх десятиліть системної, цілеспрямованої державної політики щодо формування ринкових відносин у сфері теплопостачання спричинила значне погіршення технічного та фінансово-економічного стану підприємств. Недосконала тарифна політика, низька платоспроможність споживачів, хронічна збитковість, накопичені борги минулих періодів, практика клірингових розрахунків привели до критичного фінансового стану теплопостачальних підприємств. Через брак власних фінансових ресурсів у підприємств практично відсутні можливості реалізовувати інвестиційні проекти в модернізацію та реконструкцію системи теплопос-

тачання. Вкрай обмеженими є можливості бюджетів всіх рівнів (як державного, так і місцевих) вкладати кошти в технічний розвиток підприємств. Відсутня зацікавленість і у приватних інвесторів інвестувати в досить ризикований бізнес.

За таких умов чи не єдиним джерелом інвестицій для реалізації проектів технічної модернізації систем теплопостачання в містах України з метою підвищення ефективності споживання енергоресурсів є позики міжнародних фінансових організацій (МФО).

При цьому однією з основних проблем є не залучення кредитних ресурсів, а належне освоєння цих коштів і своєчасне їх повернення в повному обсязі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями активно досліджується науковцями, аналітиками та політиками. О. Власюк, Н. Бідник, Т. Бараннік [1–3] та інші досліджували проблеми щодо забезпечення економічної безпеки, енергозбереження та підвищення конкурентоспроможності в Україні. У їхніх роботах, зокрема, наголошується на тому, що є проблеми які стимулюють розвиток енергозбереження в Україні.

Розглянуто результати співпраці України з МФО, основні проекти та аналіз самого процесу кредитування. Досліджувались перспективи розвитку фінансових відносин України та МФО. Однак питання залучення кредитних ресурсів МФО саме в сферу теплопостачання практично не досліджене, а тому потребує додаткового розгляду.

Енергоефективність означає раціональне використання енергетичних ресурсів, досягнення економічно доцільної ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів за сучасного рівня розвитку технології та техніки та дотримання вимог до збереження навколишнього середовища.

Сьогодні одним із нагальних питань є розв'язання проблем підвищення енергоефективності, зокрема, у сфері централізованого теплопостачання. Останнім часом із метою вирішення цієї проблеми розроблялися як державні, галузеві, так і муніципальні програми, де намічалася шляхи підвищення енергоефективності, визначалися комплекси заходів задля їх реалізації [4; 5].

Однак вирішення існуючих проблем перекладається здебільшого на населення, а реформи, які проводяться, не дають бажаного результату.

В Україні Наказом Національного органу стандартизації Державного підприємства «Український науководослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ») № 125 у 2016 році прийнято національні стандарти України з енергетичного аудиту та енергетичного менеджменту, гармонізовані з міжнародними нормативними документами. Прийнятті національні стандарти позитивно вплинуть на розвиток системи енергетичного менеджменту та енергетичного аудиту в Україні [6].

Найбільш проблемною є брак коштів для реалізації енергоефективних заходів (на рівні як держави, так і окремих суб'єктів господарювання та споживачів теплової енергії).

Україна з причини відсутності значних зрушень у реформуванні національної економіки, що сповільнює процес залучення позикового та приватного капіталу у формі інвестицій, і сьогодні значною мірою потребує фінансування з боку міжнародних фінансових організацій.

Метою статті є дослідження особливостей залучення кредитів міжнародних фінансових організацій для фінансування інвестиційних проектів у сфері централізованого теплопостачання, виявлення основних проблем щодо залучення та належного освоєння залучених коштів, а також розроблення рекомендацій щодо вирішення наявних проблем.

Результати дослідження.

Україна сьогодні співпрацює, зокрема, з такими міжнародними фінансовими організаціями, як:

- Світовий банк (СБ);
- Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР);
- Європейський інвестиційний банк (ЄІБ);
- Північна Екологічна Фінансова Корпорація (NEFCO);
- Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) та ін.

Однією з найбільш впливових МФО в Україні є Світовий банк.

Світовий банк являє собою акціонерне товариство, акціонерами якого є 186 країн-членів. У вересні 1992 року Україна стала членом Світового банку.

Серед міжнародних кредитно-фінансових організацій Світовий банк є другим, після Міжнародного Валютного Фонду (МВФ), кредитором України. Ресурси цієї організації використовуються для підтримки держав-

ного бюджету, здійснення інституційних та структурних реформ, підготовки та реалізації довгострокових інвестиційних проектів, які відповідають пріоритетним напрямом економічного розвитку України.

За роки співробітництва Світовий банк затвердив для України понад 50 позик загальним обсягом 10,1 млрд. дол. США. Кошти також були спрямовані на структурні перетворення та реформування фінансового сектору і подальший розвиток банківської системи.

Сьогодні на стадії реалізації перебуває 10 проектів, метою яких є модернізація інфраструктури, серед яких є і проекти з підвищення енергоефективності, в тому числі у секторі централізованого теплопостачання [7].

Основна кредитна установа Світового банку – Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР). Сьогодні МБРР – найбільша у світі фінансова організація. У травні 2010 р. Україною було підтримано рішення Банку щодо збільшення статутного капіталу, що забезпечило участь України у його збільшенні та збереженні української частки.

Зважаючи на потенційні економічні та екологічні переваги, які несе в собі підвищення енергоефективності (особливо для теплоенергетичних компаній), Група Світового банку схвалила Інвестиційний проект із підвищення енергоефективності в секторі централізованого теплопостачання (угода про позику між Україною та МБРР № 8387-UA від 26.05.2014 р.).

Загальна вартість проекту – 382 млн. дол. США, а його дія триватиме з 21.11.2014 р. до 30.10.2020 р. Відповідальним виконавцем є Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (Мінрегіон). Цим проектом передбачено надання комунальним підприємствам допомоги для підвищення надійності функціонування систем теплопостачання за рахунок проведення робіт із реконструкції систем централізованого теплопостачання (генерація та транспортування тепла), а також поліпшення екологічної ситуації в регіонах [8].

Згідно з фінансовими умовами загальна сума позики становить 382 млн. дол. США, де частка МБРР – 265,5 млн. дол. США, а частка Фонду чистих технологій (далі – ФЧТ) – 50,0 млн. дол. США. Компонент Мінрегіону – 5,5 млн. дол. США. Нерозподілені – 18,0 млн. дол. США.

Істотними умовами надання позик є такі:

- термін погашення для позики МБРР – 18 років;
- пільговий період для позики МБРР – 5 років;
- відсоткова ставка для позики МБРР – на основі LIBOR ± «змінний Spread», яка встановлюється на кожні півроку двічі на рік;
- разова комісія для позики МБРР – 0,25% від суми позики;
- термін погашення для позики ФЧТ – 20 років;
- пільговий період для позики ФЧТ – 10 років;
- відсоткова ставка для позики ФЧТ – 0,75%;
- разова комісія для позики ФЧТ – 0,45% від суми позики;
- послуги Мінфіну – 0,01% річних від вибраної та непогашеної суми субкредиту.

В інвестиційному проекті з підвищення енергоефективності в секторі централізованого теплопостачання беруть участь такі комунальні підприємства, як:

- 1) КП ВМР «Вінницяміськтеплоенерго» – 43,32 млн. дол. США;
- 2) ОКП «Миколаївоблтеплоенерго» – 21,71 млн. дол. США;
- 3) КП «Харківські теплові мережі» – 107,3 млн. дол. США;

- 4) МКП «Херсонтеплоенерго» – 21,6 млн. дол. США;
- 5) КП «Міськтепловоденергія», м. Кам'янець-Подільський – 15,32 млн. дол. США;
- 6) КП «Дніпротеплоенерго» ДОР, м. Дніпро – 22,17 млн. дол. США;
- 7) ТОВ-фірма ТехНова (КЕП Чернігівська ТЕЦ) – 34,9 млн. дол. США;
- 8) КПТМ «Тернопільмісьтеплокомуненерго» – 24,59 млн. дол. США.

Проект спрямований на заміну трубопроводів, модернізацію котельень, встановлення індивідуальних теплових підстанцій та теплових лічильників на рівні будинків із загальною метою підвищити ефективність муніципальних теплоенергетичних компаній. Передбачається, що реалізація цього Проекту дасть змогу суттєво зменшити витрати, поліпшити надійність послуг та підвищити якість теплової енергії.

Окрім підвищення енергоефективності, очікується зменшення викидів парникових газів. Заощадження від споживання природного газу та електроенергії дадуть змогу зменшити викиди вуглекислого газу в містах, у яких реалізовуватиметься проект. Реалізація проекту дасть змогу підвищити енергоефективність, поліпшити надання життєво необхідних послуг та зменшити викиди парникових газів. Очікується також зменшення енергоємності економіки та поліпшення життєдіяльності у містах проекту.

Кредитування інвестиційних проектів в сфері теплопостачання в Україні здійснює також Європейський банк реконструкції та розвитку.

Варто зауважити, що Європейський банк реконструкції та розвитку має статус міжнародної фінансової організації з найвищим кредитним рейтингом. Банк було створено у 1991 р., його членами є 64 країни. Україна є членом ЄБРР з 13.08.1992 р.

Банк має такі цілі та функції, як:

- підтримка економічного розвитку країн Центральної та Східної Європи з метою сприяння переходу їх до відкритої ринкової економіки і приватного підприємництва;
- підтримка країн – отримувачів допомоги у проведенні структурних економічних реформ;
- сприяння інвестиціям у виробництво, а також у сферу послуг і фінансовий сектор та пов'язану з ним інфраструктуру;
- стимулювання ключових і економічно обґрунтованих проектів, надання технічної допомоги для підготовки, фінансування і реалізації проектів тощо.

ЄБРР здійснює фінансування інвестиційних проектів розвитку у приватному та державному секторах.

У рамках прийнятої стратегії ЄБРР працює у двох напрямках, таких як надання міжнародних кредитів на пільгових умовах під місцеві гарантії та кредитування приватних підприємств на комерційних умовах.

В Україні працює представництво ЄБРР, яке розташоване у Києві.

ЄБРР є найбільшим фінансовим інвестором України. Станом на 1 січня 2015 р. сукупний обсяг фінансування, виділеного Банком Україні, становив €10,4 млрд. в рамках 344 проектів [9].

Європейським Банком Реконструкції та Розвитку у 2007 р. була створена Українська програма підвищення енергоефективності (UKEEP) – це кредитна лінія для українських компаній у різних секторах економіки, що мали на меті інвестувати у проекти з енергоефективності та відновлювальної енергетики. Мета – надання цільового фінансування для проектів з енергозбереження та відновлюваної енергетики українським приватним підприєм-

ствам. Кредити надавались через партнерські фінансові установи, а саме місцеві комерційні банки на проекти з:

- використання відновлюваних джерел енергії на власні потреби;
- оптимізації енергоспоживання комерційних будівель;
- модернізації та розширення виробництва з використанням енергоефективного обладнання.

Серед переваг програми варто відзначити незалежну технічну консалтингову підтримку, що надавалась міжнародними та місцевими експертами для підприємств, банків-партнерів та постачальників обладнання за фінансування Австрійського Федерального Міністерства Фінансів.

З 2007 по 2016 р. банками-партнерами програми UKEEP були «Банк Форум», «ОТП», «Кредитпромбанк», «Мегабанк», «Райффайзен Банк Аваль» та «Укрексімбанк».

До участі у програмі UKEEP були запрошені малі, середні та великі підприємства різних секторів економіки.

Головними критеріями для участі у програмі були використання джерел відновлюваної енергії для власних потреб або скорочення енергоспоживання.

Станом на серпень 2016 р. з моменту створення кредитної лінії було впроваджено 133 проекти з енергоефективності та відновлюваної енергетики; загалом отримано та розглянуто експертами 560 заявок [10]. До реалізації програми було залучено 6 банків-партнерів.

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) – Банк Європейського Союзу – фінансує проекти в Україні на основі доручення Ради ЄС та Європейського Парламенту для країн Східного партнерства.

Україна розпочала співпрацю з Європейським інвестиційним банком ще у 2004 році, працюючи над створенням нормативно-правової бази з метою залучення його ресурсів для реалізації інфраструктурних, енергетичних, природоохоронних та інших інвестиційних проектів.

У березні 2014 р. Європейська Комісія оголосила про пакет допомоги Україні на 2014–2016 рр. із бюджетом 11 млрд. євро. Зі свого боку, ЄІБ робить свій внесок у цей пакет, надаючи Україні з березня 2014 р. протягом наступних трьох років позику у розмірі до 3 млрд. євро. Банк ЄС зосереджуватиме свою увагу на інвестиціях в енергетику та інфраструктуру, а також на питаннях доступу малих і середніх підприємств до фінансування [11].

З метою формалізації співпраці прийнято Закон України від 3 лютого 2016 р. № 975-VIII «Про ратифікацію Фінансової угоди (проект «Програма розвитку муніципальної інфраструктури України») між Україною та Європейським інвестиційним банком» [12].

Фінансовою угодою передбачено залучення 400 млн. євро для модернізації інфраструктури житлово-комунального господарства України, в тому числі у сфері теплопостачання.

Серед робіт, фінансування яких передбачено ЄІБ у рамках Проекту у сфері теплопостачання, – нове будівництво (реабілітація існуючих систем централізованого теплопостачання), реконструкція, капітальний ремонт, модернізація, заміна та інші види робіт із цільового заміщення/реабілітації теплоелектроцентралей, теплових котлів, розподільчих мереж (опалення та гарячого водопостачання), трубопроводів, підстанцій, теплообмінників, систем автоматизованого контролю, засобів вимірювання та виведення з експлуатації зайвих елементів тощо.

Загальний період погашення позики ЄІБ (з урахуванням пільгового періоду):

- 22 роки для субпроектів у сфері централізованого теплопостачання та енергоефективності будівель;

– 30 років для проектів у сфері гарячого водопостачання.

Пільговий період:

– 5 років для субпроектів у сфері централізованого теплопостачання та енергоефективності будівель;

– 8 років для проектів у сфері гарячого водопостачання.

Строки будівництва за субпроектами не можуть перевищувати тривалість пільгового періоду.

Кінцевими бенефіціарами частини позики можуть бути центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, державні та комунальні підприємства (включаючи підприємства, державні чи комунальні частки в яких перевищує 50 відсотків).

Північна Екологічна Фінансова Корпорація (NEFCO) – це міжнародна фінансова організація, створена в 1990 р. країнами Північної Європи. Сьогодні корпорація фінансує широкий спектр екологічних проектів у країнах Центральної та Східної Європи. Діяльність НЕФКО спрямована на проекти, що покращують стан довкілля і водночас є економічно вигідними.

NEFCO фінансує малі і середні пілотні проекти, які демонструють нові можливості, а також проекти, реалізація яких забезпечує скорочення споживання енергії та/або заміну викопних видів палива альтернативними.

Заходи з енергозбереження для будинків комунальної власності, таких як школи, дитячі садки, лікарні та спортивні споруди, є одним з основних напрямів інвестиційної діяльності НЕФКО в Україні. Конкретні заходи можуть включати в себе реконструкцію теплових пунктів, установку в приміщеннях автоматичних систем регулювання температури разом з новими вікнами та дверима.

За програмою DemoUkraineDN НЕФКО бере участь і в декількох проектах розвитку системи централізованого теплопостачання в містах України [13].

DemoUkraineDN – це фінансова програма, що започаткована НЕФКО і реалізується спільно з Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України за підтримки уряду Швеції та Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та екології (далі – E5P).

Метою програми є передати українським містам приклади нових рішень та нові технології централізованого опалення разом із міжнародною практикою підготовки проектів, проектування, проведення закупівель, виконання робіт та контролю результатів для покращання енергоефективності та надійності надання послуг теплопостачання.

Програма підтримує розроблення сталих та енергоефективних демонстраційних проектів, які приводять до принаймні 30% економії енергії та значного зменшення викидів CO₂.

Програма спрямована на те, щоб через виконання конкретних проектів продемонструвати, як можна модернізувати системи централізованого опалення, зробити їх більш енергоефективними та орієнтованими на споживача.

Протягом 2015 р. було завершено впровадження п'яти перших демонстраційних проектів у Вінниці, Житомирі, Кам'янець-Подільському, Олександрії та Полтаві. Проект в Івано-Франківську був завершений у 2016 р. У 2016 р. були підготовлені проекти до впровадження заходів у Чернівцях, Тернополі, Конотопі та Миргороді, але процес було призупинено, оскільки вносилися поправки до процедур погодження муніципальних гарантій Міністерством фінансів України. Відповідна Постанова уряду України була прийнята у серпні 2016 р. Всі проекти планується реалізувати протягом 2017 р. Всього до кінця 2018 р. буде

виконано близько 20 демонстраційних проектів у різних містах України [14].

Проекти, які мають демонстраційний характер, вимагають застосування технологій та принципів проектування відповідно до найкращої доступної технології та найкращої практики централізованого опалення. Наслідком цього може стати невідповідність застосованих технологій та принципів проектування чинним нормам, стандартам та практиці, які зараз використовуються в Україні.

Загальна сума закупівель програми DemoUkraineDN становить приблизно 16 млн. євро. Закупівлі для перших демонстраційних проектів розпочалися у 2013 р. Закупівлі на суму приблизно 4 млн. були проведені до кінця 2016 р. До кінця 2017 р. буде проводитись закупівельна діяльність [13].

Рівень споживання енергоносіїв в Україні є практично втричі більшим, ніж у країнах ЄС, тому потенціал для розвитку енергоефективності є величезним. Досвід Німеччини для України є надзвичайно актуальним та корисним. Свого часу Східна Німеччина мала схожі проблеми з надмірним споживанням енергії, тому сьогодні своїм досвідом та технологіями вона успішно ділиться з Україною.

З 2003 р. Банк KfW реалізує проекти фінансового співробітництва у фінансовому та енергетичному секторах, а також у соціальній та громадській інфраструктурі. До кінця 2010 р. Федеральне міністерство з економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ) спрямувало понад 120 млн. євро на реалізацію цих інвестиційних проектів в Україні.

Серед кредитних, грантових програм та програм міжнародної технічної допомоги в сфері енергоефективності успішно функціонує Програма Німецько-Українського Фонду (НУФ) фінансування енергоефективності та енергозбереження. Кредитування цієї програми здійснюється через банки-партнери.

Умовами надання кредиту є такі вимоги:

– розмір позики – 100–200 тис. євро;

– відсоток за користування кредитом – EURIBOR+7,5% річних;

– період повернення позики – до 5 років;

– критерії фінансування – понад 50% участі у капіталі належить особам чи компаніям іншим, ніж держава, її орган чи територіальне утворення, або орган місцевого самоврядування [15].

Відповідно до розпорядження КМУ від 25 березня 2015 р. № 276 підписано Меморандум про спільні наміри Уряду України та Уряду Федеративної Республіки Німеччина стосовно незв'язаного фінансового кредиту загальним розміром 500 млн. євро. Окремим пунктом є використання інвестицій для східних областей України. Обсяг фінансування регіонів східної частини – 300 млн. євро [16; 17].

Кредити KfW виділяються на умовах, що термін виплати кредиту становить 15 років, однак перші 5 років позичальники будуть позбавлені від виплати «тіла кредиту»; процентна ставка становить близько 4,5%.

Діяльність міжнародних фінансових організацій має беззаперечне значення для модернізації системи теплопостачання. Однак не варто забувати *проблеми щодо освоєння та повернення кредитних ресурсів*.

З метою вдосконалення процедури підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, підвищення ефективності використання залучених коштів було розроблено Порядок підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проєк-

тів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями (далі – Порядок), що затверджений Постановою КМУ від 27.01.2016 р. № 70, яка набула чинності 04.03.2016 р. (на заміну Постанови КМУ від 26.11.2008 р. № 1027) [18; 19].

Цей Порядок регулює питання підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються за рахунок фінансових ресурсів міжнародних фінансових організацій, крім МФО, які залучаються як позика чи кредит державою або під державні гарантії.

Варто зазначити, порівняно із зазначеними вище Постановами Порядок підготовки та реалізації проектів дещо змінився, зокрема, в новій редакції пунктами 14 та 15 чітко передбачена необхідність погодження з НКРЕКП проектів договорів з МФО... «Відповідальний виконавець згідно з планом заходів щодо підготовки інвестиційного проекту після отримання від МФО проекту договору України з МФО розробляє документи, зазначені у підпунктах 1–6 пункту 1 додатка 5, та в установленому порядку забезпечує їх погодження з Мінфіном, МЗС, Мінекономрозвитку, іншими органами виконавчої влади та у разі, коли реалізація інвестиційного проекту матиме вплив на розмір тарифів на товари (послуги), що виробляються (надаються) суб'єктами природних монополій та суб'єктами, що провадять діяльність на суміжних ринках у сферах електроенергетики, теплопостачання, централізованого водопостачання і водовідведення, перероблення та захоронення побутових відходів, на ринках природного газу, нафти та нафтопродуктів, також з відповідними національними комісіями регулювання природних монополій» (п. 15) [18].

Крім того, в Постанові № 70 виправлено двояке трактування Постанови № 1027 щодо визначення техніко-економічного обґрунтування проекту (далі – ТЕО проекту), де цей термін замінено на термін «фінансово-економічне обґрунтування проекту», в якому наводиться більш чіткий опис проекту (додаток № 5 Постанови № 70). Зазначимо, що в Постанові № 1017 не було передбачено необхідність погодження з НКРЕКП проектів договорів з МФО, а у Постанові № 70 ці умови передбачені.

Розглянемо проблеми щодо освоєння та повернення кредитних ресурсів. Сьогодні однією з основних проблем є не залучення кредитних ресурсів МФО (ці установи є відкритими для співпраці та надають кредити на привабливих умовах). Головною проблемою є вчасне та якісне освоєння цих коштів та їх повернення. Серед проблем з освоєнням цих коштів варто виділити затримку тендерів, неякісний відбір виконавця, зловживання у проведенні тендерів. Проблеми повернення кредитних ресурсів зумовлені насамперед девальвацією валюти, погіршенням соціально-економічного стану.

Незважаючи на досить привабливі умови залучення коштів МФО (наявність пільгового періоду, низькі відсоткові ставки), підприємствам вчасно повернути кредитні кошти, як правило, є проблематичним, тому що в тарифах на теплову енергію у сфері централізованого теплопостачання для підприємств не було передбачено коштів не тільки на сплату відсоткових ставок, а й на погашення тіла кредиту. Для того щоб повертати кредит, потрібно передбачати два складники в тарифі – по-перше, в складнику прибутку мають бути передбачені кошти на повернення тіла кредиту, по-друге, в операційних витратах мають бути кошти на обслуговування кредиту (на сплату відсотків, разову комісію, на послуги консультантів, на розроблення певних проектних пропозицій тощо).

Зазначимо, що кошти на повернення тіла кредиту повинні бути в тарифі тоді, коли настає час повернення тіла кредиту, тобто пільговий період закінчується і потрібно повертати тіло кредиту. Щодо коштів на обслуговування кредиту, то вони повинні бути відразу передбачені в тарифі.

Проблема зумовлена недосконалістю нормативно-правової бази.

У Постанові КМУ «Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги» від 01.06.2011 р. № 869 (далі – Постанова 869), яка до 01.01.2016 р. була чинна для ліцензіатів НКРЕКП, було передбачено що однією з умов залучення кредитних ресурсів є їх погодження з НКРЕКП (п. 22). Проте не було Порядку узгодження з Комісією залучення кредитів МФО. Комісія від 2011 р. так і не розробила зазначений Порядок.

Водночас сьогодні є чинною Постанова НКРЕКП «Про затвердження Порядку формування тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування та постачання, послуги з централізованого опалення і постачання гарячої води» від 24.03.2016 р. № 377 (далі – Постанова № 377), де відсутнє положення щодо необхідності узгодження з НКРЕКП кредитів МФО [20; 21].

Водночас варто відзначити, що проект Постанови № 377 містив положення щодо необхідності узгодження з НКРЕКП проектів договорів з МФО, проте фахівці Міністерства юстиції України на етапі погодження проекту цієї Постанови його вилучили, мотивуючи тим, що таке погодження є перебільшенням повноважень НКРЕКП.

Варто зазначити, що з набуттям чинності ЗУ «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» від 22.08.2016 р. № 1540-VIII, Комісія під час розроблення і затвердження своїх власних нормативних актів, якими, зокрема, є Постанови Комісії, не повинна узгоджувати їх із центральними органами влади. Виходячи з цього, НКРЕКП має право внести зміни в Постанову № 377, щоб повернути в цю Постанову умови Постанови № 869. Зазначимо, що згідно з пунктом 22 Постанови № 869 витрати на сплату відсотків за користування отриманими кредитами та інші витрати, пов'язані із запозиченнями, для провадження ліцензованої діяльності включаються до фінансових витрат, що є складником повної собівартості теплової енергії, її виробництва, транспортування та постачання. Водночас пунктами 22, 25 (Постанова № 869) наголошено, що такі фінансові витрати включаються до розрахунку повної собівартості лише за тими кредитними договорами, запозичення за якими та умови яких узгоджено з уповноваженими органами, а саме НКРЕКП [22].

Висновки. У статті проаналізовано проблеми щодо освоєння та повернення кредитних ресурсів, які виникають у взаєминах України з міжнародними фінансовими організаціями, пов'язані як зі специфікою безпосередньо України, так і самих міжнародних фінансових організацій.

Роль міжнародних фінансових організацій сьогодні в Україні є значною. Завдяки вливанням фінансових ресурсів таких структур, як СБ, СБРР, ЄІБ, NEFCO, KfW здійснюється підтримка різних галузей і секторів економіки України, в тому числі підприємств сфери централізованого теплопостачання.

Участь міжнародних фінансових організацій у забезпеченні фінансування інвестиційних проектів в Україні сприяє підвищенню енергоефективності, скороченню споживання енергоресурсів, покращанню якості послуг теплопостачання.

Однак перед тим, як брати кредит, підприємство має усвідомлювати, що кредит – це борг, який потрібно віддавати. Тому варто використовувати цей вид позики так, щоб з його допомогою створити умови для повернення кредиту.

З метою забезпечення належного залучення, освоєння та повернення кредитних ресурсів МФО доцільно:

1) внести зміни в Постанову НКРЕКП № 377 з тим, щоб передбачити необхідність узгодження з НКРЕКП ліцензіатами, які планують взяти кредит МФО, проекту договору з МФО (зокрема, напрямів спрямування інвес-

тицій та впливу на розмір тарифу очікуваного повернення кредитних ресурсів);

2) НКРЕКП розробити Порядок узгодження залучення кредитних ресурсів МФО ліцензіатами Комісії.

У подальшому буде досліджено інвестиційну політику у сфері тепlopостачання загалом, особливості державного регулювання інвестиційної діяльності (включаючи аналіз нормативно-правового забезпечення, найбільш перспективні та ефективні заходи Інвестиційної програми, проблеми розроблення та погодження Інвестиційних програм, особливості їх фінансування тощо).

Список використаних джерел:

1. Власюк О.С. «Конкурентоспроможність енергетики: стан, проблеми, перспективи» / О.С. Власюк, Д.К. Прейгер // Стратегічна панорама. – 2009 р. – № 2. – С. 26–35.
2. Бідник Н.Б. Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями як чинник економічного розвитку держави / Н.Б. Бідник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – № 19.3. – С. 153–157.
3. Бараннік В.О. Ефективність енергоспоживання в державі як індикатор конкурентоспроможності. Міждержавні співставлення [Електронний ресурс] / В.О. Бараннік // Економічний вісник НТУУ «КПІ», 2010 р. – С. 14–18.
4. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ier.com.ua>
5. Київська міська рада [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://kmr.ligazakon.ua>
6. Урядовий портал [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>
7. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
8. Угода про позику між Україною та МБРР «Проект з підвищення енергоефективності в секторі централізованого тепlopостачання» від 26.05.2014 р. № 8387-UA.
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про залучення позик від Міжнародного банку реконструкції та розвитку для реалізації інвестиційного проекту «Підвищення енергоефективності в секторі централізованого тепlopостачання України» від 19.03.2014 р. № 296-р.
10. Українська програма підвищення енергоефективності [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ukeeper.org>
11. Європейський інвестиційний банк [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.eib.org>
12. Закон України «Про ратифікацію Фінансової угоди (проект «Програма розвитку муніципальної інфраструктури України») між Україною та Європейським інвестиційним банком» від 3 лютого 2016 р. № 975-VIII.
13. Северная экологическая финансовая корпорация [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://www.nefco.org>
14. DemoUkraineDH [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.demo-dh.org.ua>
15. Німецький банк розвитку [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.kfw-entw.ckungsbank.de>
16. Тернопільська обласна державна адміністрація [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.oda.te.gov.ua>
17. Закон України «Про ратифікацію Меморандуму про спільні наміри Уряду України та Уряду Федеративної Республіки Німеччина стосовно нез'язаного фінансового кредиту загальним розміром 500 мільйонів євро» від 15.07.2015 р. № 605-VIII.
18. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями» від 27.01.2016 р. № 70.
19. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями» від 26 листопада 2008 р. № 1027.
20. Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги» від 01.06.2011 р. № 869.
21. Постанова НКРЕКП «Про затвердження Порядку формування тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування та постачання, послуги з централізованого опалення і постачання гарячої води» від 24.-3.2016 № 377.
22. Закон України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» від 22.08.2016 р. № 1540-VIII.

Аннотація. В статті досліджена кредитна діяльність ведучих міжнародних фінансових організацій (МФО) в Україні, розглянуті умови та особливості надання кредитів МФО суб'єктам господарювання в сфері теплоснабження для фінансування інвестиційних проектів. Проаналізовані проблеми по привлеченню і возврату кредитних ресурсів. Предложено пути решения имеющихся проблем, в частности, даны рекомендации в части совершенствования действующей нормативно-правовой базы, которой регламентируются вопросы привлечения средств МФО на реализацию инвестиционных проектов.

Ключевые слова: международные финансовые организации, кредитные ресурсы, теплоснабжение, энергоэффективность, инвестиции, инвестиционные проекты.

Summary. The article studies the crediting activities of international financial institutions (IFI) in Ukraine, examines the conditions and peculiarities of allowance of IFIs' credit facilities to economic entities operating in the sphere of heat supply for the purpose of financing their investment projects. The article analyses problems related to utilisation and reimbursement of credit facilities. The ways of solving these problems are suggested, namely, the article gives recommendations concerning improvement of the current regulatory legal base that regulates the issues of attracting IFIs' funds to implement investment projects.

Key words: international financial institutions, credit facilities, heat supply, energy efficiency, investments, investment projects.